

Dagboek van een getuige
Vanuit België
(Roberto J. PAYRO voor *La Nación*)

Brussel, woensdag 29 juli (1914)

De mensen zijn vroeg opgestaan, ze willen weten wat er gebeurt. De ongerustheid groeit. Onrust die in angst dreigt om te slaan. Bij momenten ademt men een beetje vrijer, zoals bij het nieuws dat de bemiddeling doeltreffend zou kunnen zijn, en de eerste vijandelijkheden kan verhinderen. Om direct hierop op nieuws te stoten dat de effecten van de vorige berichten teniet doet. Het lijkt onontkenbaar dat de vijandelijkheden tussen Oostenrijk en Servië reeds geopend zijn, na de afwijzingen van de Franco-Russische bemiddeling en de bekendmaking van de oorlogsverklaring gisteravond. Het valt te zien of, wanneer de Beurs opent, we geen getuige zullen zijn van een ineenstorting van de aandelen. Een daadwerkelijke catastrofe lonkt, want iedereen zal zich haasten om zijn spaargeld af te halen bij de banken. Met een prijs van 6/1000, is de prijs van het goud met zes percent gestegen. Op sommige plaatsen, zoals in Charleroi, haast men zich om papiergeld voor munten in te wisselen, en sommige schurken misbruiken de naïviteit van hun medemens om twintig frank in biljetten te kopen voor achttien of zelfs zeventien frank in munten.

De stranden die zich tijdens de zomer bijna uitsluitend tot Duitse kolonies omtoveren, hebben elke dag een kleinere

toeloop. Gisteren heeft men in Oostende alleen al, voor meer dan 15.000 franken retourbiljetten naar Duitsland verkocht. Duitse reservisten, waaronder veel leerkrachten, zijn teruggekeerd of keren terug naar hun land. Men ontvangt berichten over bewegingen van Franse en Duitse troepen aan de respectievelijke grenzen. De Belgische dienstplichtigen hebben zich bij hun regimenten gevoegd en vormen nu al, de officieren en vrijwilligers meerekenend, een leger van 100.000 man. Vanaf het eerst uur morgen, zal de dienst in de forten van Luik en Namen, met inbegrip van de wacht, gevoerd worden zoals in oorlogstijd. Men heeft alle bruggen die buitenlandse troepenbewegingen zouden kunnen faciliteren ondermijnd, net zoals de tunnels en internationale spoorwegen. Al deze berichten, net zoals de doortocht van de soldaten die zich melden bij hun respectievelijke kazernes, doet de spanning stijgen. Deze spanning is echter eerder een innerlijke spanning, die niet naar buiten wordt gebracht met heftige kreten en gebaren, zoals dit het geval zou zijn in eender welke zuidelijke stad. De ergernis tegenover de houding van Duitsland daarentegen, is scherper voelbaar, en velen houden hen als enige verantwoordelijk voor wat er aan het gebeuren is. Het is waar dat de Duitsers hun tevredenheid niet verbergen, ook al gaat het over de meest rustige en onbevooroordeelde onder hen. Een belangrijk handelaar, die daarenboven bekend staat om zijn francofiele ideeën, heeft men horen zeggen terwijl hij de dreigende oorlog becommentarieerde :

– *Het spijt me voor het arme Frankrijk !*

Het is misschien een beledigend en prematuur medeleven ... maar ik verwijs ernaar omdat het de stemming van een gans volk illustreert. Zo ook schreeuwde men eens in Frankrijk :
“ *Naar Berlijn ! Naar Berlijn !*”

Vanavond heeft men in het Koninklijk Circus een grote meeting voor de vrede gevierd die georganiseerd werd door de socialistische partij, waar zich enkele liberale groeperingen bij hadden aangesloten. Het was een prachtige ontmoeting en het ruime lokaal werd bezet door ongeveer vijfduizend, nauw samengedrukte, toeschouwers. De slottoespraak was die van Jaurès, die speciaal uit Frankrijk was afgezakt. Ik heb enkele van de opvallendste uitspraken hier neergeschreven :

“Men zou zeggen dat de diplomatieke diensten gezworen hebben dat ze de volkeren tot waanzin zullen drijven ! Nu onderhandelt men : het lijkt erop dat Oostenrijk geen stuk van het Servisch lichaam zal afscheuren, maar zich tevreden zal stellen met haar bloed.

Aan wat voor beproeving onderwerpt men Europa! Hoe is het mogelijk dat, nu er al twintig eeuwen van Christendom over de volkeren heen zijn getrokken, nu dat reeds honderd jaar de principes van de mensenrechten triomferen, duizenden mannen elkaar vermoorden, zonder enige haat, zonder te weten waarom, zonder dat zelfs hun leiders weten waarom ? Want indien we de gedachten van deze leiders konden lezen,

zouden we ontdekken dat ze niet weten wat ze doen, niet weten waar ze heen gaan, en niet eens een gedachte sparen voor de gevolgen van hun daden.

Wat me nog de grootste angst inboezemt, is de sluwheid van de diplomaten. Kijk naar de Oostenrijk-Hongaarse diplomaten : ze hebben net een meesterwerk afgeleverd ! Ze hebben alle verantwoordelijkheid verduisterd, van zich afgeschoven ! Wat ook de dwaasheden geweest zijn van de beleidsmakers in Marokko, in Tripoli, in de Balkan, met de brutaliteit van hun ultimatum, met hun mengeling van geweld en jezuitisme heeft de Oostenrijk-Hongaarse diplomatie blijkbaar de eerste plaats willen bezetten.

“En Duitsland ? Als ze op voorhand de inhoud van het Oostenrijks-Hongaars ultimatum kende, is er geen vergiffenis mogelijk voor het toestaan dat een dergelijk ultimatum gesteld werd. En indien Duitsland geen kennis had van het Oostenrijks ultimatum, wat voor wijsheid of gezond verstand bezit dan deze regering? Wat betekent de Drievoudige Alliantie dan nog ? Hoe is het mogelijk dat u een contract heeft dat u in de oorlog zal meesleuren, en dat u geen weet heeft van dat wat u meesleuren zal? Wat voor volk, zo vraag ik me af, wat voor volk heeft ooit bewijs geleverd van een dergelijke anarchie ?

Als men in het hart van de heersers kon lezen, zou men niet kunnen zien of ze werkelijk tevreden zijn met wat ze gedaan hebben. Ze wensen groots te zijn, en drijven de volkeren naar de rand van de afgrond, maar op het laatste moment aarzelen ze. Het paard van Attila hinnikt angstig,

maar struikelt ... We moeten dan ook de aarzeling van de beleidsmakers aangrijpen om de vrede te bewerkstelligen.

Wat ons, de Franse socialisten, betreft, onze plicht is zeer simpel. We moeten onze regering de politiek van de vrede niet opdringen, de regering beoefent deze al. Ik heb nooit geaarzeld om de haat van de chauvinisten op mij te nemen, wegens mijn koppigheid, en omdat ik nooit de Frans-Duitse toenadering zal verloochenen, en dus heb ik het recht om vandaag te stellen dat de Franse regering vrede wil, en werkt om de vrede te behouden.

De Franse regering is met betrekking tot de vrede de beste bondgenoot van deze bewonderenswaardige Engelse regering, die het initiatief tot bemiddeling heeft genomen en Rusland aanmaant om voorzichtig en met geduld te handelen.

Wat ons betreft, onze plicht bestaat er in om aan te dringen dat ze een krachtig signaal stuurt naar Rusland, op zo'n manier dat Rusland zich ter zijde houdt. Maar, als, jammerlijk genoeg, Rusland dit niet in betrachting neemt, is het onze plicht om te zeggen: "Wij erkennen geen geheime verdragen. Wij kennen slechts één verdrag, het verdrag dat ons verbindt met het menselijke ras.

Dit is onze plicht, en haar uitdrukkende zijn we tot een akkoord gekomen met onze Duitse kameraden, die vragen dat hun regering Oostenrijk verplicht om haar daden te matigen. En misschien drukt zo deze telegram, waarover ik eerder sprak, de wil uit van het Duitse proletariaat.

Al was men Keizer Augustus, dan nog kan men niet tegen de wil van vier miljoen reine gewetens ingaan.

Dit laat ons toe te stellen dat er al een socialistische diplomatie bestaat, die zich in het klare daglicht toont, en zich niet inspant om aan harten te tornen en gewetens te verscheuren.

Hoe vaak hebben onze chauvinisten horen zeggen : Ah! Hoe blij zouden we zijn als we in Frankrijk de Duitse socialisten hadden, gematigd en rustig.

Nou ! Op Franse leest geschoeide socialisten hebben zich gisteren in Berlijn getoond, en met honderdduizend hebben ze gemanifesteerd ! Laten we de Franse socialisten naar Duitsland sturen, waar men om hen roept, en de Duitsers kunnen ons de hunne sturen, gezien de Franse chauvinisten ze eisen.

Als in de hitte en de roes van de eerste gevechten onze meesters de massa's weten mee te slepen, zodat de tyfus het werk van de granaten kan voltooien, zodat men de massa dodelijk kan kwetsen en in de miserie storten, dan zullen de mannen, eens van hun roes ontdaan, zich tegen de Duitse, Franse, Russische en Italiaanse leiders keren en ze vragen wat voor verklaring zij kunnen geven voor al die lijken, en dan zal de ontketende revolutie hen zeggen :

Ga heen en vraag vergiffenis aan God en de mensen !

Maar als we de storm kunnen vermijden, dan hoop ik dat de volkeren “niet zullen vergeten” en hen zullen zeggen dat :

“We moeten verhinderen dat dit spook elke zes maand uit haar tombe kan verrijzen om de wereld te doen opschrikken !

Mannen ! Mensen aller landen ! Dat is het werk van vrede en rechtvaardigheid dat we moeten volbrengen !”

Ik liet op stenografische wijze nota nemen van dit schitterend discours, maar ik kan ze pas morgen in het net brengen. Ik denk echter, dat dit bovenstaand extract zal volstaan.

Jaurès werd toegejuicht. De demonstratie liep de straat op. Het was 11 uur 's avonds. Veel arbeiders, vermoeid en hongerig; die al sinds 6 uur 's avonds aan de deuren van het Circus stonden, en nu was het haast middernacht, gingen naar huis. Er vormde zich echter een colonne die, aangedikt door zij die op straat waren blijven staan wegens gebrek aan plaats in de zaal, de lanen afliep en uiteenging op de Grote Markt. Het waren enkele duizenden, maar eender welke vredesdemonstratie, het maakt niet uit waar, wanneer men spreekt over een dichtbevolkte stad, zou niet uit eenheden, noch tientallen, maar honderdduizenden moeten bestaan.

We zullen zien wat morgen voor ons in petto houdt, waarschijnlijk niets goed.

Zo moet ik een droevige wijziging aanbrengen in de waarschuwing die nog steeds niet beëindigd was, en zeggen: “Helaas”, morgen zal het verder gaan.

Roberto J. Payro

Copyright, 2014 : Nathaniel BOVIN, voor de Nederlandstalige vertaling

PAYRO ; « *Desde Bélgica. Diario de un testigo (1)* », in LA NACION ; 08/09/1914.